

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ КУЛЬТУРИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Для України, як і для будь-якої поліетнічної держави, питання національних меншин є перманентно актуальним і потребує постійного вивчення та аналізу. В ході масштабних суспільних реформ, які відбуваються після Революції гідності, національні меншини проявляють стурбованість своїм становищем і активізували свої дії, спрямовані на відстоювання міжнародних норм забезпечення своїх прав.

Мета роботи полягає у дослідженні сучасного стану статусу національних меншин в Україні та з'ясування державної політики щодо підтримки їх традиційної культури.

25 червня 1992 року Верховна Рада України виходячи із життєвих інтересів української нації та всіх національностей в справі розбудови незалежної демократичної держави, визнаючи нерозривність прав людини і прав національностей, прагнучи реалізувати Декларацію прав національностей України, дотримуючись міжнародних зобов'язань щодо національних меншин, прийняла Закон України «Про національні меншини» з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток. У ньому йдеться про те, що до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Україна гарантує громадянам республіки незалежно від їх національного походження рівні політичні, соціальні, економічні та культурні права і свободи, підтримує розвиток національної самосвідомості й самовиявлення. Держава гарантує всім народам право на збереження їх традиційного розселення і забезпечує існування національно-адміністративних одиниць, бере на себе обов'язок створювати належні умови для розвитку всіх національних мов і культур [1].

Українська держава гарантує всім народам і національним групам право вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання і розповсюдження інформації [5]. Усім громадянам України кожної національності гарантується право сповідувати свою релігію, використовувати свою національну символіку, відзначати свої національні свята, брати участь у традиційних обрядах своїх народів.

Держава гарантує всім народам право створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання. Ці організації можуть проводити діяльність, спрямовану на розвиток національної культури, проводити в установленому законом порядку масові заходи, сприяти створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій.

Громадяни України мають право вільно обирати та відновлювати національність. Примушення громадян у будь-якій формі до відмови від своєї національності не допускається. Кожний громадянин України має право на національні прізвище, ім'я та по батькові. Громадяни мають право у встановленому порядку відновлювати свої національні прізвище, ім'я та по батькові [1].

До основних культурних прав належать: право користуватися своєю культурою, право осіб, які належать до релігійних меншин, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, право користуватися рідною мовою. Визначальним серед прав особи у сфері національно-культурного розвитку є право національноетнічної самоідентифікації. Кожний громадянин України має право на національне прізвище, ім'я та по батькові. Необхідність визнання за національними меншинами права на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення зумовлено передусім практикою примусового виселення цілих народів, яка мала місце в нашій історії [3, с. 9–95].

Стаття 6 Закону «Про національні меншини в Україні» закріплює комплексне право на національно-культурну автономію [3].

У нинішній час до основних проблем та недоліків державної етнополітики держави належать такі:

1. Нерегулярність і бесистемність діалогу між владою та національними меншинами, зокрема, й через відсутність консультативно-дорадчого органу з етнонаціональних питань на вищому рівні державної влади.

2. Відсутність профільного державного органу, який у своїй діяльності повністю зосереджувався б на етнонаціональній, зокрема, етнокультурній проблематиці, хоча Законом «Про національні меншини в Україні» такий орган передбачений – Міністерство у справах національностей України, при якому має функціонувати дорадчий орган – Рада представників громадських об'єднань національних меншин України.

3. Відсутність Концепції державної етнонаціональної політики України, яка мала б стати основою для вдосконалення законодавства у цій сфері. З березня 2012 року у Верховній Раді України було подано два проекти Закону «Про Концепцію державної етнонаціональної політики», один з яких був внесений Кабінетом Міністрів України, другий – народним депутатом України М. Джемільєвим. Аналіз обох законопроектів дозволяв зробити висновок, що в цілому більш прийнятним, як база для подальшої нормотворчості у сфері етнонаціональної політики, є законопроект М. Джемільєва. Він має більш повний і чітко визначений категоріальний апарат, містить аналіз сучасного стану етносоціального та етнополітичного розвитку України і скерований на вирішення конкретних проблем етнонаціональних відносин.

4. Відсутність закону про національно-культурну автономію. Це поняття міститься у Законі «Про національні меншини в Україні» і в обох згаданих вище проектах Концепції державної етнонаціональної політики України. Водночас національно-культурна автономія, як форма самоорганізації національних меншин, безумовно, потребує законодавчого визначення, а також механізмів її створення та функціонування. При розробці Закону «Про національно-культурну автономію» можна було б використати позитивний досвід країн, де така форма самоорганізації національних меншин має вже певну традицію, наприклад Естонії [5].

У Законі «Про національні меншини в Україні» національно-культурну автономію трактують як сукупність прав на: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідання своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству». При цьому залишається незрозумілим, хто і яким чином має забезпечити

реалізацію цих прав [3]. Водночас, інституціалізація національно-культурних автономій дозволила б нейтралізувати діяльність рухів і громадських організацій, котрі намагаються вивести питання захисту мови та культури певних національних меншин за їх етнічні рамки та надати цим питанням політичного звучання. А держава у сфері етнокультурної політики отримує чітко визначених партнерів, що дозволяє ефективніше організувати її діяльність і більш раціонально витратити бюджетні кошти [4, с. 120–129].

Захист національних меншин має, безумовно, політичні засади і пов'язаний зі створенням та збереженням клімату довіри між різними секторами суспільства, але він повинен бути підкріплений відповідним правовим інструментом як на національному, так і на міжнародному рівні.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про національні меншини». Відомості Верховної Ради України, 1992. № 36.
2. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради України, 2017 38–39. Ст. 380.
3. Колісник В. Про визначення поняття правового статусу національних меншин та його головних елементів // Вісник Академії правових наук України, 2002. № 2 (29). С. 93–95.
4. Куришко Д. Освітня реформа: як зміниться навчання. ВВС Україна. 2017. - №5.
5. Рудакевич О. Національний принцип : етнополітична концепція нації. Тернопіль: ТНЕУ, 2009. 292 с.